

עבודת השבת

פולת "האיני"

מה מתחדש בשירה זו ביחס לנושא של שם ה', נבחין כי מופיע בה כנוי חדש לקב"ה: הכנוי 'צור'. שם מתחיל להופיע מיד בפסוק הבא בשירה (ו): "הצור תמים פעלו". כלומר משה הכין אותנו כי הוא עומד לקרא בשם ה', ומיד כנה את הקב"ה בכנוי חדש. אכן כן – זהו כנוי חדש של הקב"ה, והוא אינו מופיע בשאר התורה מלבד בשירה זו. בפרשת האזינו הוא מופיע לפתע בששה פסוקים שונים. ככלל, כל כנוי של ה' מהנה אפיק בפני עצמו של גלוי שכינה, ודרך מיחדת של דעת אלקים. לכן יש להבין מה פשרו של הכנוי 'צור'.

הרמב"ם (מורה נבוכים א, טז) מסביר שהשם 'צור' ביחס לקב"ה מסמן את הקרבה שלנו אליו בתור מי שנוצרו ממנו: "והוא שם המקור אשר יחצבו ממנו אבני המקורים: הבישו אל צור חצבתם כו". ואחר כן השאל מזה הענין האחרון זה השם לשרש כל דבר והתחלתו... ולפי זה הענין האחרון נקרא השם יתעלה צר, כי הוא ההתחלה והסבה הפועלת לכל אשר וולתו". נסביר את דבריו על פי הבנתנו: המבט הרגיל של התורה ביחס בינינו לבין הקב"ה הוא כאל מי שברא אותנו והיטיב אתנו. אולם השם 'צר' מבטא קרבה חדשה: כמו אבן שנוצרה מסלע גדול וכך כל המאפיינים שלה זהים למקור. ובאותו האופן – הקב"ה לא רק ברא אותנו, אלא כן כביכול ברא אותנו ממנו. כך כנוי חדש זה סולל לנו דרך של יחוס עצמנו לקב"ה כאל מקור יצירתנו. מדוע כנוי זה דומיננטי כל כך דווקא בשירת האזינו? מבחינה טכנית יש לכאורה בפרשה זו חזרה במדה רבה על מה שכבר אמר משה בפרשיות הקודמות של החמש: השירה שבה ומודיעה שישראל עתידים לחטא ולהעגש בצרות רבות, אך למרות הכל הם לא יכלו לגמרי אלא ה' יגאלם לבסוף. אולם בשירת האזינו נוספת זווית מבט חדשה לחלוטין. בפרשיות הקודמות זווית המבט הראשית של הצגת הדברים היא כביכול גיטרלית, מבחוץ להם: משה אומר לישראל מה יקרה אם יעשו רע, ומה יקרה אם יעשו טוב. מבחינת זווית מבט זו ישראל הם כעומדים מול הקב"ה ולעמיתו, והוא יגיב ויפעל בהתאם למעשיהם. אולם בפרשת האזינו כבר אין מדבר בשכר וענש במובן הרגיל. פרשה זו מחדשת מבט על ההיסטוריה של עם ישראל מתוך עמדת המוצא שישראל אינם נפרדים מן הקב"ה אלא הוא ה'צור' ממנו הם נוצרו. על פי מבט זה, כשישראל חוטאים הם אינם רק עוברים על רצון ה', אלא פועלים בנגוד לחק החיים שלהם עצמם: הם פועלים בנגוד לתכונות שמחייב הצור שממנו הם נוצרו. על מנת ליסד מבט זה השירה פותחת בקביעה פשוטה שכאשר ישראל חוטאים – הם פוגעים בעצמם ולא בקב"ה (ה): "שחת לו לא בניו מימם דור עקש ופתלתל. הלה תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלווא הוא אביד קנף הוא עשך ויכנגד". כלומר בנגוד לפרשיות הקודמות שהזהירו שהחטאים יובילו לצרות ולדברים רעים, כאן מתחדש שהפגיעה של החטא

"האזינו השמים, ואדברה: {ו} ותשמע הארץ, אמרי-פי." (האזינו לבא) על-פי צווי ה', כמובא בפרשה הקודמת (דברים לא, יט), אומר משה בפני ישראל דברים אחרונים לפני מותו. דברים אלו יהיו ברית-נצח וזכרון-עד לבני ישראל, לחזק קשר המחייבות בינם לבין הקב"ה. פעדים נצחיים לדברי הברית האלו, מגיש משה את השמים ואת הארץ, וכך הוא פותח ואומר: "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי-פי". בצווי ה', כמזכר לעיל, נקראים דברי ברית אלו 'שירה'. ואכן, נתן להבחין בסגנון המיוחד, השונה, בו נאמרים הדברים. גם כתיבת השירה בספר התורה, על-פי המסורת ממתן תורה, היא במבנה של שיר, בטורים צרים. בדברי השירה מהלל משה את הקב"ה, מתאר את יחסו המיוחד לעם ישראל ואת הדרך בה לקח לו את ישראל לעם. דברים אלו נאמרים כרקע, להבלטת כפית-השובה של בני-ישראל, בבחינת "וישמן ישרון ויבעט" (לב, טו). משום כך כמעט ה' ומעניש את עמו. אולם בסופו של דבר, עושים ישראל תשובה, הקב"ה משיב את ישראל ונפרע מכל צריהם. משה ויהושע עומדים לפני ישראל בתם אמירת דברי השירה. זהו יום מיוחד, בו משמשים משה ויהושע כמנהיגים בחפיפה. לאחר רצף כה ארוך של דברי ברית, תוכחה, עידוד וברכה, מסים משה רבנו את דבריו ומפנה את העם אל התורה. שם בתורה תמצאו את כל ההכונה, ובה, בתורה תאריכו ימים בטוב ובנעימים. ה' מצוה על משה לעלות אל הר נבו להביט אל הארץ, ולסים את תפקידו ההיסטורי והיחודי, עתה בגיל 120 שנה, בהר המשקיף אל הארץ שאליה לא יבוא. ה' מזכיר למשה את חטא 'מי המריבה' שבגינו נגזרה עליו מיתה במדבר. הוא גם מבטיח לו מיתה דומה לזו של אהרן אחיו, מיתה בנשיקה, שכמוה רצה משה. (מדרש רבה)

בפסוקי הפתיחה של פרשת האזינו מופיע פסוק הקובע את הכותרת לפרשה כלה (לב, ג): "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו". במבט ראשון קשה להבין כיצד מתייחס פסוק זה לרצף הפסוקים של השירה בכללה: משמע ממנו כי שירה זו כלה היא גלוי שם השם, אך כיצד? אך אם נשאל את עצמנו

מתוך אותו המבט שהקב"ה ינאל את עמו לא משום שהם ראויים, אלא רק משום שהם עמו (ו): "כי ידן ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב". קרבת ה' אליהם תתגלה כגוברת אף על כל חטאיהם וה' ינאלם למען שמו. הרמב"ן כותב שזהו המקור בתורה לנאלה שאינה תלויה בתשובה, אלא היא תעשה למען שם ה' בלבד: "והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה, רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא יתברך יעשה בנו בתוכחות חמה, אבל לא ישבית זכרנו, וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, וכפר על חטאתנו למען שמו". חידוש זה נובע מן התפיסה החדשה המבטעת בשם 'צור': הואיל וה' הוא השרש והמקור של עצם קיום ישראל, החבור שלו אתם יהיה חייב להופיע לבסוף, ולא יהיה שום תנאי שיכול להפר זאת. כעת נוכל להבין מדוע פרשה זו נכתבה בתור שירה. הרי עד כה השרות שהופיעו בתורה הביעו שבח והצלה ונכתבו בתור שירים שהיו. מפתיע למצא שירה שנוסדה להזהיר ולהעיד מפני רעות רבות וצרות. אולם שירת האזינו נכתבה בתור שירה משום שהיא באה להביע מבט רחב ועמק על השרשים של מציאות עם ישראל. גם הטובות וגם הרעות שבה הן חלק ממערכת חדשה של קשר לקב"ה שנחשפת בשנת הארבעים. (הרב יואב אוריאל)

פינת ההלכות

ע"פ ילקוט יוסף
כרך ה.
"דיני לישא בזו"ט" (סימן תקו)

א. מתר לקחת קמח מהבלי ביום טוב אף על פי שעושה גמא בלקיחתו, שאין לחשוש לעשית גמא אלא בעפר, ולא באוכלים, והוא הדין לסכר ושאר מיני אוכלים. וכן בטבק הרחה מתר לקחת מהבלי הרבה בבת אחת, ואין לחוש בו משום גמא.

[ילקוט מועדים עמ' תעג].

ב. אסור לרקוד הקמח ביום טוב על ידי נפה ואפילו על ידי שנוי, אבל אם הרקיד הקמח בנפה מערב יום טוב ורוצה לרקוד שנית ביום טוב כדי שתהיה הפת נאה יותר, מתר לרקוד על ידי שנוי, שאין זו הרקדה האסורה ביום טוב, שהלא רואים שאינו בורר הקמח מתוך הסבין אלא הכל יוצא דרך נקבי הנפה. ומכל מקום כדי שלא יבוא להתחלף לו בהרקדת הקמח לכתחלה ביום טוב, העריכוהו שנוי. [ילקוט יוסף על המועדים עמוד תעד. חזו"ע י"ט עמ' סז].

ג. ביצור ישנה, אם היה רגיל לרקוד בחול על גבי ערבה ירקדנו על גבי שלחן ובנתינת ניר על השלחן, ואם היה רגיל לרקוד על גבי שלחן יעשה שנוי אחר, כגון שירקד הקמח על גבי ספסל או כסא וכיוצא בזה. [ילקוט יוסף על המועדים שם. חזון עובדיה יום טוב עמוד סז].

ת.נ.צ.ב.ה.

עורך ומגיש: שלום ע.

ניתן לקבל את העלון לאימייל: avodat.aseem@gmail.com

עצמו היא בכלל בהם עצמם, שהרי הם עובדים על חקי היצור שיצר אותם. ועל בסיס הבנה זו, השירה ממשיכה בתביעה להביט אחורה אל הדורות הקודמים (ו): "זכר ימות עולם בינו שנות הד' ודד שאל אביך ויגיד ויגיד ויאמרו לד'". כלומר אם ישראל רוצים לדעת את הדרך האמת הם אינם צריכים להקשיב למשה בתור מישור חיצוני להם האומר את דבר ה'. נהפוך הוא: עליהם להסתכל פשוט עליהם עצמם – על חקי חייהם בתור עם, כפי שהם מעבירים בשרשרת הדורות באמצעות האב והסב. ומשם מרחיבה השירה את המבט ומבהירה כי ה' ברא את כל העולם כך שישאל במרכזו, והם האהובים עליו מכלם (חט): "בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל. כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו". אם בתחלת התורה נאמר על האדם בכלל שהוא נברא בצלם אלוהים ובדמותו, כאן רק עם ישראל, ולא שאר העולם, הם חלק ה'. רק הם יכולים להתייחס אליו בתור היצור והמקור שהטביע את תכונותיו בהם. אם כן, השירה בזה למעשה מפרשת ומרחיבה את המבט החדש המתגלה לקראת סוף התורה תחת הכנאי של הקב"ה 'צור'. אכן השירה ממשיכה ומבדילה בין היצור של עם ישראל ליצורים המדמים האחרים (לא): "כי לא כצורנו צורם". ובשיא השירה, לאחר החטאים הגדולים של ישראל והצרות הקשות שיבואו עליהם, מתחדש

סיפור בהמשכים

"מלחמת נפש" חלק א.

שעת בין הערביים של ערב יום הכפורים. העירה אמינוב שוקקת חיים, ואנשיה עסוקים בהכנות האחרונות לקראת היום הקדוש. בית-מדרשו של רבי מנחם קאליש, האדמו"ר מאמינוב, השוכן בלב העירה, מתמלא והולך. המתפללים פותחים באמירת תהלים, מתוך שפיכת הלב. אחרים עדין עסוקים בחשבון נפש ובאמירת 'על חטא' קדם רדת היום. הכל ממתנים לרגע שבו יפנס הרבי לבית המדרש והחזן יפתח במלים המרטיטות 'כל נדר'. אך הרבי מתעכב משום-מה. רק בני משפחה קרובים ביותר ידעו לספר לאחר מכן את אשר ארע. באותן שעות נאספו כל בני הבית, הבנים והנכדים, בחדרו של הרבי, לקבל את ברכתו, ופתאום נשמעו דפיקות נמרצות בדלת הבית, ועוררו לרגע פחד בלב הנוכחים. בפתח עמד נפח העירה וזוגתו, שניהם מקורים בבכי. בעוד הרבנית ממינה אותם להפנס ולשבת, החלו לספר את הדבר הנורא שארע להם. בנם, נער מתבגר, הולך זה זמן רב אחרי שרירות לבו. הוא מרבה להתרועע עם הנערים הגויים ומתנהג כמותם. הדרדורו הגיעה לשפל חדש כשהצחיר על רצונו להתנצר. בתחלה חשבו ההורים כי אך לצון חומד לו הבן ואינו מתכנן לכך באמת, אולם זה עתה נודע להם כי הערב, ביום הכפורים ממש, אמור להתקיים טקס הטבילתו לנצרות של בנם. ביום הזה חל השנה חג נוצרי, ובעצת הכמור המקומי נקבע מועד הטבילתו של הנער היהודי לאותו יום, כדי לתת לטקס הד רחב ולהוסיף בשמחת החוגגים. הורי הנער זעקו בבכי נסער: "באנו לבקש מהרבי להצילנו מהרפה גדולה זו. לכל הפחות לבקש מהכמור, הרוחש כבוד רב לרבי, לדחות את הטקס עד אחרי היום הקדוש. איך יתכן שביום הכפורים, שבו היהודים מבקשים כפרה על עונותיהם, ימיר בננו, יוצא חלצינו, את דתו, רחמנא-לצלן?"... סימו ההורים את דבריהם. הרבי מאמינוב שמע את הדברים. בלי שהיות פנה אל אמו, הרבנית הזקנה חיה-לאה, ובקש ממנה כי פלחו, שרה'לה, אשת בנו רבי יוסף, תכתב לכמור העירה מכתב בשמו בלשון תחנונים, ותבקש ממנו לדחות את טקס המרת דתו של הנער בכמה ימים. לאחר שעה קלה היה המכתב מוכן. הרבי קרא לשומר החצר, ר' ידל, ואמר לו: "קח את האגרת הזו, ומסור אותה במהירות האפשרית לידי הכמור". בעוד ר' ידל, איש נמרץ וקל רגלים, יוצא בדחיפות למלא את שליחותו, הוציא הרבי את שעונו והחל לספר, כאלו הוא מונה את השניות: אחת, שתיים, שלוש... וכך הלאה. בעיני הנוכחים נראה הדבר מוזר למדי. הם גם לא ידעו עד כמה יוכל הרבי להמתין לחזרתו של ידל, שהרי השעה מתאחרת והיום הקדוש קרב. לא עברו רגעים אחדים, וידל כבר חזר ומענה חייבי עמו: הכמור קבל את בקשת הרבי והטקס נדחה... ההמשך בגיליון הבא!